

վուրդի երախտագիտութեան առարկայ են յա-
ւիտեան :

*

Ուշագրաւ է, որ Սահակի եւ Մեսրոպի նախաձեռնութեամբ կազմուած «Հարիւր թարգմանիչների հայ կաճառը», Սբ. Գրքը թարգմանելէ զատ, ձեռնարկած է թարգմանել նաեւ աշխարհիկ դերականութեան բոլոր արժէքաւոր գործերը: Այս լայնախոհ վերաբերմունքը փաստ է, որ դոնէ հինգերորդ դարուն Հայաստան ունէր մտաւոր զարգացմամբ բարձր Society: Մենք այս օր ուրախանալով կը պարծենանք, որ մինչեւ մեզ հասած հին հայ գրչադիրներու հաւաքածոյին մէջ հայերէն լեզուով գոյութիւն ունին հին՝ յոյն եւ ասորի դասական մատենագրութեան ինչ ինչ — այսօր կորած — գրքերու պատճէնները: Աստուց բնագիրները մինչեւ այսօր չեն գտնուած եւ միայն հայերէն թարգմանութիւններէ շնորհիւ անոնք սեփականութիւն են համաշխարհային խորհողութեան համար...:

*

Թարգմանիչներու կաճառը հինգերորդ դարուն հայերէնի է վերածած ինչ որ համարել է արժէքաւոր:

Հայերէնի վերածուած են՝ Իդնատիոս Անտիոքացի, Երանոս Լուզտոնեցի, Գրիգոր Նէօկեարացի, Աթանաս Ալէքսանդրիացի, Ստեփանոս Կիպրացի, Եփրեմ Ասորի, Եւսեպիոս Կեսարացի, Գրիգոր Նազիազանցի, Ստեփան Եփեսացի, Գրիգոր Նիւսացի, Յովհան Ռսկերեան եւ զիւր շատ ուրիշներ, որոնք մեզ հասած չեն:

Բոլոր այս թարգմանութիւնները դասական հայերէնի ամենաբարձր օրինակներ են լեզուական կատարելութեան այնպիսի դերադանցութիւնով, որ երբեմն աւելի բարձր են քան յոյն բնագիրները:

Այս երեւոյթը անհնարին պիտի ըլլար մէկ օրէն միւսը, եթէ հայեր ունեցած չըլլային, հինգերորդ դարէն շատ առաջ, զիւր, զիւրք ու մշակոյթ: Մենք 1500 տարիներէ ի վեր ունինք հայերէն Արիստոտէլ, Պլատոն, Դիոնիսիոս, Յուստինոս, Պորփիր, Փիլոն, Արիստելոս եւ Պսիլէս: Մերձաւոր Արեւելքի մէջ մեր հարեան ունէ ազգ մինչեւ այսօր ալ չունի այսպի-

սի գործեր:

Ի՞նչ ՁՈՎ ԵՒ ԻՆՉՈՒ ՈՍԿԵԴԱՐ

Քրիստոսի չորս հարիւրական թուականը Ոսկեղար չէ միայն անով, որ նոր կրօնով յեղափոխուող մեր հայրերու մէջ բորբոքուող նոր ջերմեանդ հոգեւորութեան մղիչ ազդակի տակ, այսպէս կոչուած «սրբազան մատենագրութեան» յաւէտ պանծալի դուրս գործոցներ է տուած:

Իսկապէս, հին հեթանոս իմաստասիրութեան մեծ խորհողներու գործերուն մեզ հազարակից ընելու համար ա՛յնպէս գեղեցիկ գործ կատարած մեր հայրեր բնաւ նման չեն Սորենացիի ըսածին պէս «նախնիքներէ», որոնց «անիմաստասէր բարքերն առանց յիշատակի բա՛րասանաց» թողուլ չէ կարողացեր ան:

Բայց այս մասին երկար կանգ չեմ կրնար առնել:

***

ԳԻՐԲ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ APANAGE

Հայ գրի եւ գրքի մեզ ծանօթ պատմութեան օրերէն ակնբայի երեւոյթ է, որ դրականութեան մարդի մէջ հոգեւորականութիւնը միշտ առաջնակարգ դիրքերու վրայ է:

Քրմապետը հայրապետ դառնալով դասակարգը մնաց դասակարգ եւ պահեց աւանդութիւնները...:

Իսկապէս, քրիստոնէութիւնով յեղափոխուած հայ ազգի ուրիշ դասակարգերէն դուրս չեկան նախանձախնդիր մարդիկ՝ հոգեւորականին ձեռքէն առնել ուղելու համար հնադարեան apanage-ը (մենաշնորհը):

Ազատները (ազնուականութիւնը) եղան եւ մնացին միշտ ռազմի եւ զէնքի մարդիկ:

Շիմականը (գիւղացիութիւնը) իր մշակած հողին եւ պահպանած ու անեցուցած անասուններուն հոգեբովը մնաց միշտ:

Արիեստաւորը եւ արուեստագէտը, մէկ մէկ cenobite (մենակեաց), էպպէս աշխարհէն հըրածարած մէկ մէկ «սէլտալը» սիրահարներ, իրենց բոլոր հետաքրքրութիւնը կլանած տեքնիքով հպարտ, չվարակուեցան միւս մարդերու մէջ ձեռք բեռած գրաւչութիւններէն, եւ, մընացին, իրենց գործիքներու ու գործի հետ, ազատ եւ մեծ սիրտ մարդոց դասակարգ մը: